

- *Tazir*
- *Tazir Cezalarının Çeşitleri*
- *Tazir Olaylarından Olup Benimsenen Cezalar*
- *Tazir Cezalarının Türleri*
- *Namusa Saldırı*
- *İnsan Onuruna, Saygınlığına Yönelik Saldırı*
- *Akla Zarar Veren Füller*
- *Mala Yönelik Saldırı*
- *Güvenliği İhlal*
- *Devletin Selametine Saldırı*
- *Dine Dokunan Füller*
- *Diğer Tazir Türleri*

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TAZİR

Tazir sözlükte men etmek engellemek demektir. Istılahta ise tedib ve ibret için korkutmak demektir. Tazir cezaları hakkında gelen nasslardan istinbat edilen şer'i tarife göre tazir; **hakkında had veya keffaret bulunmayan suçlara getirilen meşru bir cezadır.** Taziri Rasulullah (ﷺ) uygulamış ve emretmiştir.

Enes'den:

“*Rasulullah (ﷺ) أَن رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَبَسَ نَاسًا فِي تَهْمَةٍ (التَّحْبِيسِ) تَوَهَّمْتَن دَوْلَايَ هَاطَتِي.*”¹

Hasen'den: "*Bir topluluk birbirleriyle kavga ettiler ve içlerinden birisi öldürüldü. Olay Rasulullah (ﷺ)'a intikal edince onları hapsetti.*"

Amr b. Şuayb'dan o babasından onun da dedesinden yaptığı rivayette şunlar yer almaktadır:

أَنَّهُ سُنِدَ عَنِ النَّمْرِ الْمُعَلَّقِ فَقَالَ مَنْ أَصَابَ بِفِيهِ مِنْ ذِي حَاجَةٍ غَيْرَ مَخْذٍ خُبْنَةً فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ وَمَنْ خَرَجَ بِشَيْءٍ مِنْهُ فَعَلَيْهِ عَرَامَةٌ مِثْلِيهِ وَالْعُقُوبَةُ وَمَنْ سَرَقَ مِنْهُ شَيْئًا بَعْدَ أَنْ يُؤْوِيَهُ الْجَرِيرِينَ فَبَلَغَ ثَمَنَ الْمَجْنُوعِ عَلَيْهِ الْقَطْعُ وَمَنْ سَرَقَ دُونَ ذَلِكَ فَعَلَيْهِ عَرَامَةٌ مِثْلِيهِ وَالْعُقُوبَةُ "Rasulullah (ﷺ)'e dalındaki meyve hakkında sorulduğunda şöyle dedi: **İhtiyaç sahibi olmak kaydıyla eteğine almaksızın sadece yiyene bir şey gerekmez. Kim ağaçtan beraberinde meyve götürürse aldığı bedelini iki katıyla borçlanır ve ayrıca ceza çeker. Kim de**

¹ Tirmizi K. Diyet, 1337; Nesei K. Kuttai 'ı Tarık 4793; E. Davud 3146

kurutma yerine getirilmiş meyveden bir şey çalarsa ve çaldığının bedeli bir kalkanın değerine ulaşırsa elinin kesilmesi gerekir."¹

Rivayet edildiğine göre Nebi (ﷺ): "Bir töhmetten dolayı bir adamı gündüzün bir süre hapsedmiş sonra da serbest bırakmıştır. O (ﷺ), sopa vurma ve hapisle hükmetmiştir."

Ömer'in; Beytülmal'a ait mührün bir benzerini yaparak yazının üzerine mühür basıp sonra da onu beytülmal sorumlusuna verip ondan mal almak suretiyle beytülmal'a ait bir yazı üzerinde sahtekarlık yapan bir adamı sopa cezası ile cezalandırdığı rivayet edilmektedir. Bu nedenle tazir sünnetle sabittir ve ondan sonra gelen sahabeler de bu yol üzere yürümüşlerdir.

Tazir, Şari tarafından hakkında belli bir ceza belirtilmeyen hususlar için teşri edilmiştir. Şeriat tarafından ceza miktarı belirlenen filleri işleyenler için şeriatın tespit ettiği ceza uygulanır. Bu nedenle hakkında belli bir ceza tespit edilmeyip hakim'in takdirine bırakılan cezalar için "tazir" ifadesi kullanılmıştır.

Şeriatın çirkin gördüğü ve günah saydığı fiiller yani cürümler ile şeriat tarafından miktarı belirlenen cezalar incelendiği zaman; kasten öldürme fiili -şayet öldürülenin velisi affetmezse bunun cezası öldürülmektir- dışında bedene karşı işlenen saldırılar hakkında şeriatın mali cezalar tespit ettiği görülür. Yaralamaların ve dışın dışında

¹ Ebu Davud K. Hudud, 3817, Nesei K. Kuttau't Tarık 4873

kalan saldırılar için mali cezalar konmuştur. Öldürme türlerinin geride kalanları için parasal cezalar vardır. Vücudun organlarına ve başa karşı işlenen cinayetler hakkında parasal cezalar vardır. Dışın dışındaki kemiklere karşı işlenen cinayetler hakkında mali cezalar vardır. Yaralamalarda ise bedensel ve mali cezalar vardır. Şeriat bu parasal cezaları, muayyen miktarlarla, meblağlarla belirlemiştir. Şeriatın tespit etmedikleri ise hükümete yani yöneticiye bırakılmıştır. Bu nedenle tazir yalnızca bedene karşı işlenen cinayetlerle sınırlı kalmayıp bu konuda yeri de yoktur. Kesmek yaralamak, telef etmek veya tırmalamak dışında bedene karşı yapılan saldırılar tazir cezasına müstahak olur denilemez. Böyle söylenemez çünkü bedene karşı yapılan saldırılar hakkında da şer'i hükümler vardır.

Masiyetler ise, farzları yapmamak ve haram bir fiili işlemektir. Hırsızlık, yol kesmek, dinden dönmek gibi suçlar/günahlar için şeriatın birtakım cezalar takdir ettiğini görürüz ki bunlar hadlerdir. Diğer taraftan şeriatın altı tür husus için ise muayyen bir cezayı yani haddi belirlemediğini görürüz. Bunların dışında kalanlar için şeriat muayyen cezalar takdir etmemiştir. İşte şeriatın, hakkında muayyen bir ceza tespit etmediği suçlara verilen cezalar "tazir" cezalarıdır. Öyleyse tazir, takdir edilmiş bir cezanın var olmadığı hadler türünden fiiller için gelmiştir, bedene karşı yapılan saldırılar için gelmemiştir.

Tazir cezası, suçun büyüklüğüne göre tespit edilir. Büyük suçlar için büyük çaplı ceza verilir ki böylece cezalandırmanın anlamı yani caydırıcılık gerçekleşsin.

Küçük çaplı bir suç için ise benzeri bir fiilden caydıracak küçük çaplı bir ceza verilir. Suçluya haksızlık yapılmaması için bundan daha fazla ceza verilmez. Cezanın miktarını belirleme hakkına, yetkisine sahip olan kimse yani Halife veya hakim, uygun gördüğü bir cezayı vermekte serbest midir yoksa hadd miktarını aşmamakla mı sınırlıdır? Bu hususta bazı fakihler, tazir cezalarının hadd cezalarını aşmasının doğru olmadığını söylerler ve şöyle derler: *“Tazir cezasının, masiyet türünde vacip olan hadd cezasına ulaşmaması şarttır.”* Bu konuda Ebu Büreyde'nin Nebi (ﷺ)'den yaptığı şu rivayeti de delil olarak gösterirler: ***“Hadd (cezasının) dışındaki (cezalarda) kim sınırı aşarsa o, aşırı gidenlerden sayılır.”***

Bu hadise dayanarak şöyle demektedirler: Cezalar, suçlar ve masiyetler ölçüsünde olmalıdır. Nasslarla tespit edilen masiyetler, hadleri bakımından diğerlerinden daha ağır suçlardır. Bu nedenle iki işten daha hafif olanının daha ağır olanı aşması doğru değildir. İmam Malik ise Halifenin uygun görmesi durumunda tazirin haddi aşmasının caiz olduğunu söylemektedir. Rivayet edildiğine göre Maan b. Zaide, beytülmalın mührüne benzer sahte bir mühür yaptırmış ve onu kullanarak beytülmal sorumlusundan bir miktar mal çekmişti. Durumu öğrenen Ömer, Maan'a yüz sopa vurdurdu ve hapsedti. Affedilmesi için bazı kimselerin aracılık yapması üzerine yüz değnek daha vurdurdu. Tekrar aracılık yaptıklarında ise ona yüz değnek daha vurdurdu sonra da

onu sürgüne gönderdi.¹ Ahmed'in isnadı Ali'ye dayanan rivayetine göre Ali (ؑ), Ramazanda içkili olarak getirilen Necaşi'ye içki içtiği için seksen sopa vurdurmuş, Ramazanda oruç tutmadığı için de yirmi kamçı vurdurmuştur. Ancak fakihlerin çoğunluğu tazir cezalarının hadd cezalarını aşmasının doğru olmadığı görüşündedirler.

Fakat konu dikkatlice ve derinlemesine incelendiği zaman şeriatın, tazir cezasını belirleme yetkisini mutlak surette halifeye, emîre ve kadıya (hakime) bıraktığı görülür. Bu hususta halifenin içtihadına ve görüşüne, suçlunun durumuna, suç olayının neyi getirdiğine ve ülkenin içerisinde bulunduğu duruma bakılır. İşte bunların hepsi içtihada bırakılmıştır. İctihadı ise en alt sınır veya en üst sınırla kayıtlamak, içtihadı sınırlandırmak demektir. Bu durum ise cezayı bir nevi hadd cezası haline getirmek demektir ki bu durum verilen cezanın tazir cezası olmasını ve ictihada bırakılmış olmasını ortadan kaldırmaktadır. Üstelik bazı suçlar haddler kapsamında olmamasına rağmen haddi gerektiren suçlardan daha çirkin ve kötü olabilir. Örneğin haşhaş ve afyon gibi uyuşturucu alışkanlığı, içki içmekten daha ağır bir suçtur. Beytûlmaldan büyük miktarlarda para çalmak, değeri çeyrek dinarı bulan bir malı bir kimseden çalmaktan daha büyük ve çirkin bir fiildir. Üstelik ümmetin birliğini ve bütünlüğünü parçalamayı hedefleyen, milliyetçiliğe ve bölgecilğe çağıran suçlarla da karşılaşılabılır. Bunun

¹ *Haşiyetü'd-Desuki, IV, 355; Maan hadisesini İbni Kudame el-Muğni'de (VIII, 325) zikretmiştir.*

içindir ki tazir cezalarının en üst ve alt sınırla sınırlandırılmaması daha doğru bir sözdür. Konu halifenin, emîrin veya hakimin icthadına bırakılmalıdır.

"Hadd (cezasının) dışındaki (cezalarda) kim sınırı aşarsa o, aşırı gidenlerden sayılır" hadisi, kendisi ile cezalandırılan ceza türüne yorumlanmalıdır. Yani verilen cezanın, şeriatın belirlediği cezanın üstüne çıkması doğru değildir. Dolayısıyla hadis, miktarları belirlenmiş cezaların dışında kalan cezaların daha fazla olmasını engellemektedir. Buna göre kim, öpme fiiline zina haddini uygularsa haddi aşanlardan sayılır. Yani öpen kimseye yüz değnek vuran kimse haddi aşmış sayılır. Ancak öpen kimseye doksan değnekle birlikte üç yıl hapis cezası verir ve bir yıl sürgüne gönderirse bu fazlalık haddin dışında olup hadis tarafından engellenmez. Örneğin bir adam, annesi, kızı, kız kardeşi veya mahremlerinden birisi ile cimanın dışında eşi ile yaptığı hareketlerden; önden yaklaşma, bacakları arasını girme ve oynaşma gibi fiilleri yaparsa, hakim bu adama vereceği cezada zina haddine ulaşacak bir ceza veremez mi? Yoksa onu zina cezasından daha aşağı bir seviyede sopa cezası ile birlikte hapis, sürgüne gönderme ve para cezası gibi cezalarla cezalandırabilir mi? Örneğin afyon kullanma alışkanlığı olup bu alışkanlığından dolayı birkaç defa cezalandırıldığı halde vazgeçmeyen bir adama hakim, içki içen bir kimseye verilen hadd cezasını aşacak bir ceza veremez mi? Yoksa onu içki haddinden daha az sayıdaki sopa cezasıyla birlikte ateşle dağlamak, hapis ve sürgün gibi başka cezalar da verebilir mi?

Hadis, hadd cezasını gerektiren suçlarda haddi aşmayı yasaklamaktadır. Hadd, belirli suçlar için tayin edilmiş muayyen cezalardır. Tayin edilen bu cezalar aşılamazlar. Fakat bunların dışındaki suçlar yasaklama kapsamına dahil değildirler, hakimin ichtihadına bırakılmıştır.

Hadisten, muayyen cezaların aşılmaması anlaşılmaktadır. Yasaklama, muayyen cezaların dışındaki hususları kapsamamaktadır. Bu hususta Şevkani şöyle der: "*Müteahhirinden bazı kimseler hadisin; efendinin kölesini, kocanın karısını, babanın çocuğunu dövmesi gibi valilerin dışındaki kimselerden sadır olan tedibler hakkında olduğunu söylemektedirler.*" Fakat hadisin metninde "men" lafzı yer almakta ve: "**kim hadde ulaşırsa**" denilmektedir. Bu lafız genel lafızlardan olup, valinin dışındaki kimseler için tahsis edilmesini gerektirecek bir karineye de sahip olmaması bu tevili geçersiz kılmaktadır. Fakat hadisin, muayyen cezalarda kim tespit edilen bu cezanın dışına çıkarsa haddi aşmış olur şeklinde tefsir edilmesi mümkündür. Ancak, tamamı had cezasına ulaşmayan birkaç ceza uygulaması durumunda haddi aşan kimseler hadisin kapsamına girmez.

Tazir cezasını belirleme yetkisi aslı itibarıyla halifeye aittir. Fakat bunun hakimin ichtihadına bırakılması veya hakimin tazir cezasını takdir etmesinin engellenmesi caizdir. Bu hususta kâdı (hakim) halifenin naibidir. Yargı, zaman mekan ve olayla tahsis edilmiş bir husustur. Dolayısıyla yargının, bazı davalarla tahsis edilmesi, tazir cezasını mutlak surette takdir etmekten engellenmesi veya bazı davalarda takdirde bulunmasının engellenerek

bazılarında bu yetkinin verilmesi caizdir. Durum ne olursa olsun tazir cezası takdir edilirken bir tanesinde dahi şer'i hükümlerden dışarı çıkılamaz. Bunun nedeni şudur: İşlenen fiil, ya farz, ya mendup, ya mübah, ya haram ya da mekruh bir fiil olup bu beş tür dışında olması mümkün değildir. Mübah, mükellefin yapıp yapmamakta serbest bırakıldığı fillerdendir. Dolayısıyla mübah bir fiili işleyen kimse, Allah'ın emir ve yasaklarına muhalefet etmiş sayılmaz. Bilakis bu fiilleri yapıp yapmaması Allah'ın emir ve yasaklarına tabi olmasının bir gereğidir. Burada şeriatın serbest bıraktığı bir durum söz konusudur. Menduplar ve mekruhlar hakkında da şeriat herhangi bir ceza getirmemiştir. Mendubun terk edilmesinden veya mekruhun işlenmesinden dolayı ceza yoktur. Devletin de bu türden fiillere ceza uygulaması doğru değildir. Çünkü ceza, mendup fiilin yapılmasını bağlayıcı hale getirir, yani farz haline getirir. Aynı şekilde mekruh olan bir fiilin yapılmamasını bağlayıcı hale getirir yani mekruhu haram haline getirir. Bu nedenle devletin, mendupların terki, mekruhların da işlenmesinden dolayı cezalar koymasına doğru olmaz. Mubahlar, menduplar ve mekruhlar, cezalar kapsamına girmezler.

Geriye yalnızca farzların terk edilmesi ve haramların işlenmesi kalmaktadır. Farzların terk edilmesinden dolayı Allah (ﷻ), ceza takdir etmiştir. Namazı kılmamak, Ramazan orucunu tutmaktan, zekatı vermekten, kul hakkını ödemekten ve benzerlerinden imtina etmek farzları terk etmek demektir. Allah (ﷻ), bu farzları terk edenlere azap edeceğine söz vermiştir. Haram olan fiilleri

işlemek de aynı şekilde cezayı gerektirir. Başkasına zina iftirasında bulunmak, parayı saklamak (kenz), ihtilas, casusluk yapmak gibi fiillerin tamamı haramı fiillerdir. Allah (ﷻ) bu türden fiilleri işleyen kimselere de azap edeceğini va'd etmiştir. Bunlar hakkında yöneticinin tazir cezaları belirlemesi şüphesiz ki gerekli bir husustur. İster farzların terki olsun, isterse haramların işlenmesi olsun bunların tamamı masiyettir (suçtur) ve cezalandırılmayı gerektirir. İşte bu noktadan hareketle halife, tazir cezalarını belirlerken Allah (ﷻ), tarafından belirlenmiş olan cezaları mutlaka dikkate alması gerekmektedir. Bunları aşması caiz değildir. Tazirin, farzların terki ve haramların işlenmesi ile sınırlı kalması ve kesinlikle bunları aşmaması gerekir. Sahabelerin birtakım mendupların terkinden ve birtakım mekruhların da işlenmesinden dolayı cezalandırdıkları şeklindeki rivayetler icma olmadıkça delil olmaya elverişli değildirler. Bu konuda ise icma oluşmamıştır.

Mekruh bir fiilin işlenmesi, mendubun veya mübahın terk edilmesinden dolayı tazir cezası koymak caiz olmadığı gibi işlerin gözetilmesi gerekçesiyle veya maslahat adıyla da tazir cezalarının konulması caiz değildir. Çünkü, şehirlerin planlanması, bütçelerin hazırlanması gibi kamuya ait işlerin gözetilmesi, imamın görüşüne, düzenlemesine ve ictihadına bırakılmış ve imamlarla sınırlandırılmış hususlardandır. Bu konularda imamın dışındakilerin yetkileri yoktur. Maslahat ise şer'i bir delil olmadığı için, maslahata dayanılarak ceza konulamaz.